

ФІЛОСОФІЯ

УДК 1:371/378

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v046.2024.1>**Р. М. Богачев**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1926-608X>*кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії
факультету соціології і права**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***В. М. Зуєв**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2213-1525>*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
факультету соціології і права**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЯК ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Питання гуманізації і гуманітаризації освіти в контексті трагічних наслідків екзистенційної війни та неминучої трансформації сучасного українського суспільства останнім часом усе більше привертають до себе увагу не тільки філософів, істориків науки, соціологів, лінгвістів, але й широкого загалу небайдужих дослідників освітньої сфери. Водночас звернення до царини освіти загалом, а надто до проблем її гуманізації і гуманітаризації у вищій школі зокрема, потребує, з одного боку, чітких та виважених оцінок і прогнозів, а з другого – надзвичайної тактовності й обачності щодо висловлених суджень і переконань. Адже саме в галузі освіти можливі неоднозначні розв'язання постійно виникаючих колізій, які зумовлені розбіжними інтересами кількох поколінь, різним рівнем знання й виховання тощо. Та як не є, але те, якою молода генерація увійде в життя з огляду на прискорення дегуманізації і деградації суспільного життя, значною мірою залежить від нинішнього старшого покоління, котре намагається подолати перешкоди псевдогуманізму і псевдодемократії, кардинально реформувати й реорганізувати існуючу систему освіти та одночасно зберегти наявний духовний потенціал громадян. А ще потрібно враховувати, що кризові явища, які охопили всі сфери життєдіяльності українського суспільства, не минули й систему освіти [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На жаль, доводиться констатувати, що дегуманізація соціальних відносин, наростання в суспіль-

стві різних негативних фактів і подій спричинили банкрутство вищої освіти та падіння престижу суспільних і гуманітарних наук. Нині на це звертають неабияку увагу ті відверті дослідники й викладачі-новатори, які вимушені визнавати зростаючу втрату особистих контактів зі своїми вихованцями, оскільки вирва дегуманізації спричинює неналежну й недостатню трансляцію знання і культури [2; 4; 9–10]. Спад авторитету навчальних дисциплін соціогуманітарного спрямування зумовлений також і тим, що після здобуття Україною незалежності головний акцент у підготовці спеціалістів було зроблено на вишкোলі, який дотепер значною мірою перешкоджає піднесенню освіченості студентів. Крім того, світоглядний контекст їхньої духовності заповонила техносфера з її механізованим, напівавтоматичним і автоматичним виробництвом та монотонністю й підвищеними темпами і ритмами роботи, втратою творчого потенціалу тощо [2; 5, с. 7–8]. Світовідчуття й світорозуміння студентів генерує сучасна діджиталізація як переведення розмаїтої інформації в усіх її формах – текстовій, звуковій, графічній – у цифровий формат, доступний новітнім гаджетам [8]. Вже за сьогоднішнім поступом ідей, поглядів, переконань, вірувань і сподівань особистості в переважній більшості сфер її життя обсервується присутність штучного інтелекту.

Метою статті є розгляд гуманізації і гуманітаризації вищої освіти як домінант її сучасної модернізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявність у сфері освіти різних проблем і суперечностей зумовлює необхідність креативного застосування розмаїтих методів, принципів і підходів, на яких має розгортатися трансформація сучасної освітньої системи України. Серед них насамперед мають бути увиразнені подальша гуманізація і гуманітаризація освіти, її індивідуалізація і культурно-історична зумовленість, зокрема неперервність, доступність, гнучкість, самоврядність тощо. А основними напрямками освітніх реформ повинні бути поворот до людини, звернення до її духовності, подолання технократичного і цифрового снобізму, поглиблення інтеграції соціогуманітарних наук та ін. Заразом реформування і реорганізація вищої освіти мають супроводжуватися інтенсивним вивченням наук про людину і суспільство, поглибленням демократизації і лібералізації навчального процесу в закладах вищої освіти (ЗВО), орієнтацією студентів на неортодоксальне освоєння інформаційних технологій. Тоді держава й суспільство також будуть зацікавлені в упровадженні освітніх реформ, покликаних забезпечити всебічний і вільний розвиток громадян, піднесення й збагачення морального та інтелектуального потенціалу нації, насичення ринкової економіки професіоналами високого рівня.

А поки що певну занепокоєність викликає те, що студенти у ЗВО не одержують гуманітарної освіти належного рівня, який мав би деякою мірою компенсувати брак відповідного гуманістичного ступеня їхньої освіченості. Бо навчальні дисципліни соціогуманітарного профілю, які сьогодні викладаються у ЗВО, продовжують перебувати в полоні архаїчних методичних, методологічних і навіть ідеологічних підходів, та лише частково перекривають і заповнюють притаманні вищій школі недоліки гуманізації і гуманітаризації навчальної складової. Не допомагає оновленню зазначених підходів навіть застосування у навчальному процесі новомодних ідей сучасного постмодернізму, що посів провідне місце в гуманітарних науках Заходу. Мало того, навіть критично сприйняті ідеї постмодерністів понині тлумачаться переважно як ворожі новітній науці й освіті.

Отже, з нашого погляду, немає іншої ради, як бажання й готовність покращити і гуманітарну освіту в ЗВО, і власне гуманітаріїв. Сьогодні цілком осяжними і зрозумілими є економічні й морально-духовні наслідки відсутності в Україні чіткої системи гуманітарної освіти загалом і системного навчання гуманітаріїв як майбутніх спеціалістів зокрема. Щоб компенсувати наявні пробіли, деякі вітчизняні ЗВО намагаються копіювати закордонний досвід організації гуманітарного навчання студентів. Насамперед той, який

є в українській діаспорі. Концептуально подібне копіювання здебільшого ґрунтується на практиці організації навчального процесу в Українському Вільному Університеті (м. Мюнхен), в якому гуманітарні науки вважаються невід'ємною частиною навчання в системі вищої освіти, оскільки вони вивчають різні аспекти людського буття у психологічному, соціальному і культурному вимірах. Під цим оглядом у складі філософського факультету сформовано кафедри філософії, психології, педагогіки, мистецтвознавства, історії, а також курси з порівняльного літературознавства й культурознавства. А навчальними програмами передбачено вивчення проблем загальнолюдських цінностей та етики, творчого потенціалу людини і мистецтва, пошуку нових шляхів самореалізації в сучасному світі на основі освоєння способів сприяння розвитку суспільства [12]. Водночас на створеному в університеті в кінці ХХ століття факультеті україністики до викладання залучаються не лише професори університетів, але й науковці, що репрезентують сучасну академічну науку в галузі гуманітаристики та україністики. Акцент робиться на використанні порівняльних підходів і реконструкції україністики в компаративних зв'язках з аналогічними явищами й процесами в інших європейських країнах. Також на факультеті започаткована міждисциплінарна магістерська програма, де студенти мають змогу отримувати знання з різних наукових дисциплін – історії України, української літератури, мовознавства [11].

Отже, унікальний український університет у столиці Баварії має неабиякий досвід організації гуманітарного навчання студентів, який може бути критично переосмислений і застосований в українських реаліях сучасної трансформації освіти. Проте треба мати на увазі, що головною метою діяльності Українського Вільного Університету є плекання тих галузей науки, які безпосередньо чи опосередковано стосуються української нації, а вже потім розвитку основ української культури як складової частини культури людства. Крім того, необхідно також враховувати ще й ґрунтовність і глибину оволодіння магістрами та докторантами університету здобутками культури західного суспільства, чого поки що не вистачає нашим вітчизняним студентам.

Знайомство з гуманітарною освітою в західноєвропейських країнах свідчить про зростання інтересу студентів до дисциплін соціогуманітарного профілю. Водночас відсутність чітких критеріїв для визначення курсів соціогуманітарного спрямування не тільки в державах Європейського Союзу, але й у нашій країні зумовлює необхідність виразного розмежування змісту понять гуманізації і гуманітаризації освітньої системи. Гуманізацією освіти треба визнати насамперед олюд-

нення, гармонізацію і модернізацію наявної в ній багаторівневої системи зв'язків і відносин, способів життя і співіснування, а також формування цієї системи на засадах солідарності й співпраці, синергізму і взаємної допомоги, створення гідного людини морально-психологічного клімату в освітніх макро- й мікроколективах та демократизації навчання тощо. Під цим оглядом гуманітаризація постає своєрідим механізмом наповнення, насичення й збагачення учбового процесу навчальними предметами з виразною світоглядною, людинознавчою і культурологічною проблематикою, а також технологією вдосконалення структури світоглядних дисциплін, пошуку нових форм і методів викладання соціогуманітарних академічних курсів, долучення студентів до цінностей світової й вітчизняної культури та ін.

Необхідність модернізації, оздоровлення, шліфування об'єктивного поступу гуманізації у вітчизняних ЗВО зумовлена наявною в українському суспільстві й освіті системою зв'язків і відносин – від трудових до духовних, які, з нашого погляду, краще виокремлювати і класифікувати щодо найзагальніших способів життя й співіснування суб'єктів навчального процесу у вервечці «діяльність – спілкування – екзистенція – «діяльність душі» (Е. Фром)».

Водночас треба досить обережно ставитися до закликів щодо всеосяжної, тотальної гуманітаризації, оскільки її загальний перебіг охоплює не тільки трансформацію власне гуманітарної освіти, але й будь-які інші аспекти реорганізації освітньої сфери. Подібна фронтальна модернізація може не лише позитивно, але й негативно вплинути на формування і розвиток особистості наставника й вихованців, на гуманізацію освітньої системи загалом. Тобто, якщо гуманітаризація матиме переважно функціональне навантаження, вона може спричинити наслідки, здатні викликати руйнацію особистості або, що ненабагато краще, її деградацію.

Також слід мати на увазі, що невдачі інтенсифікації гуманітаризації вищої освіти України пов'язані з низкою суперечностей і проблем, які десятиліттями накопичувалися у вищій школі. Як не дивно, але основні серед них прозирають у площині поглиблення технізації і технологізації навчального процесу в ЗВО. Тому поглиблення гуманізації освіти має здійснюватися насамперед шляхом покращення її гуманітаризації на основі включення студентів у соціокультурний контекст учбового процесу, оскільки утвердження і розвиток гуманізму в людині здійснюється тільки через культуру. А сфера освіти має сформувати в індивіда механізм культурної ідентифікації як уподібнення з власним народом та переживання почуття належності до національної культури. Гуманітаризація сукупності притаманних особистості станів

і процесів такого механізму повинна відбуватися на основі:

- динамічної регенерації засобів гуманізації світоглядної і моральної позиції викладачів та студентів в умовах трансформації освітньої системи;

- утвердження в гуманітарних науках справжнього гуманізму як реальної підстави уникнути поширення абстрактних міркувань про гуманність чи негуманність перетворень освітньої системи суспільства, що швидко змінюється [1, с. 37];

- модернізації соціокультурних явищ і феноменів як засобів упровадження теорії в практику й зміцнення гуманістичних засад соціального поступу;

- належного розуміння розмаїтих освітніх цінностей та оцінка їхньої оптимальної співзалежності для ефективного використання під час вивчення гуманітарних наук у ЗВО;

- нарощування культурної ідентифікації як самовідчуття особистості всередині вітчизняної культури й уподібнення з власним народом для виразної інтенсифікації «зразку-матриці-патерну» «інакше можливого», а також поживлення міжкультурних комунікацій з метою подолання ідентифікаційних суперечностей;

- активізації переживання студентами почуття належності до самобутньої української культури й української державної мови як національної ідентичності та формування в них національної свідомості специфічними засобами гуманітарних наук тощо.

Так само гуманітаризація механізму культурної ідентифікації має бути спрямована на розвиток творчих здібностей людини й піднесення її світосприймання і світорозуміння та морального ставлення до дійсності. Заразом така гуманітаризація покликана орієнтувати особистість на належну оцінку оточуючого соціокультурного середовища й осмислення сутнісних функцій освіти. З одного боку, це сприятиме з'ясуванню індивідами її антропологічних цінностей, а з другого – виявиться для кожного з них основою особистісно-орієнтованої освіти. Реалізація основних цінностей такої освіти – самореалізація, життєтворчість, культурна ідентифікація, індивідуалізація тощо – свідчитиме не тільки про те, що справжньою метою освітнього процесу в ЗВО є творчий розвиток особистості як суб'єкта культури, але й про те, що об'єктивний поступ освіти неможливий без належного поглиблення гуманізації і гуманітаризації як домінант його піднесення.

Застосування гуманітаризації як технології і механізму упровадження гуманізації передбачає трансформацію сучасної освіти на засадах супряжного зі справжнім гуманізмом прагматичного гуманізму. Бо саме останній є такою

формою гуманізму, яка в новітніх умовах об'єктивного поступу освіти якнайкраще забезпечує її належне функціонування. Проте йдеться не про добре знання у вітчизняній гуманітарній літературі прагматизм В. Джеймса і Д. Дьюї, однією із засад якого було тлумачення істинного знання як усього того, в що нам зручно вірити. В поглядах В. Куайна, Р. Рорті та інших представників сучасного прагматизму останній відповідно до його здатності задовольнити людські потреби й інтереси у соціальний спосіб постає спробою концептуального досягнення перспективи подолання розриву між теорією і фактами. Тому сучасний прагматизм виявляється світоглядом, сконцентрованим на пов'язаній з будь-якою мовою свідомості людини. Бо саме мова здатна забезпечити індивіду вихід за межі споглядального відтворення світу і встановити ґрунтовний зв'язок його міркувань з практикою. Мало того, якраз мова репрезентує людину як суспільну істоту, а не як окремого індивіда. Як наголошував Р. Рорті, «на моє тверде переконання, «не існує нічого, крім діалогу» не існує нічого, крім «ми», і нам треба звільнитися від останніх реліктів «транскультурної раціональності» [7, с. 515]. З огляду на це прагматичний гуманізм є суміжним з епістемологією Т. Куна, трансцендентальним емпіризмом Ж. Дельоза, концепцією «комунікативного раціонального розуму» Ю. Габермаса й дослідженнями «думки-про-іншого» Е. Левінаса. І як фундаментальна мережева освітня стратегія проникливого критичного й багатоаспектного аналітичного мислення, якраз прагматичний гуманізм може інтегрувати в сучасній українській освіті здатність до розв'язання наявних суперечностей і проблем та вимогливого, прискіпливого конструювання нових методологічних орієнтирів – ґносеологічних і морально-гуманістичних функцій мови в контексті її дихотомії з реальністю, комунікативної етики й емоційної розвиненості особистості, її відкритості до Другого й толерантності як визнання і поваги, схильності до комунікації, дискурсу та консенсусу як проявів нової універсальності культури миру [3, с. 141].

Отже, упровадження прагматичного гуманізму в освітній сфері має супроводжуватися підготовкою фахівців з гуманітарної експертизи «як докладання «людських мірок» до будь-яких дій у суспільстві, оцінку їх на відповідність ідеалу всебічного, гармонійного, універсального розвитку суспільства» [6, с. 5]. Завдяки притаманній їй універсальній природі подібна експертиза може бути застосована до будь-яких, насамперед багатодисциплінарних, проектів, рішень та подій, оскільки вона спрямована не на окремі об'єкти або діяльність людини й суспільства загалом, а на їхню соціальну значущість і цін-

ність для кожного індивіда через пов'язані з нею небезпечні ризики [6, с. 3].

Під цим оглядом трансформація сучасної української освіти визначає закономірність запровадження у вітчизняних ЗВО фахової підготовки експертів із гуманітарних питань, яка має здійснюватися на підставі ґрунтовної, модернізованої гуманітарної освіти. А основною технологією і механізмом її розгортання повинна бути поглиблена гуманітаризація навчання як запорука його гуманізації. Тому впровадження подібної технології може бути адекватно здійснене лише за умови реалізації низки утилітарних базових принципів подальшої гуманізації освіти. Серед них щонайперше необхідно увиразнити такі, як:

- організацію освіти під оглядом відмови від техно- і наукоцентризму з опорою не тільки на раціональну сферу, але й на царину позасвідомого;
- впровадження сучасних освітніх технологій на основі особистісно орієнтованого підходу до учбового процесу, узasadниченого на життєвих цілях і цінностях тих, хто навчається;
- конструювання освітнього середовища на підставі визнання взаємних відносин між людьми як головної рушійної сили й одночасно джерела новотворів індивідуальної психіки;
- домінування в освіті спрямованості на смисложиттєві структури, розвиток яких своєю чергою має бути орієнтований на формування «трансцендентних» мотивів життєдіяльності;
- вибір навчальних предметів з позицій врахування унікальності й індивідуальної природи кожної особистості та з огляду на розвиток її творчого потенціалу;
- спрямування учбового процесу не на вишкіл і «формування» особистості, а на створення умов для її творчого розвитку через задоволення її базових потреб;
- переорієнтація освіти з технологій навчання на технології самонавчання і самовиховання;
- забезпечення переходу в освіті від статично орієнтованих до особистісно орієнтованих методів оцінки сформованості індивідуальних характеристик і когнітивної сфери особистості;
- розвиток такого виховного контексту освіти, в якому гарантується становлення особистості, що самоактуалізується й самореалізується шляхом вільного увиразнення нею власних емоцій і почуттів.

Запровадження вищезазначених принципів має ґрунтуватися не тільки на формуванні у фахівців у галузі гуманітарної експертизи таких загальних компетентностей, як здатність до критичного мислення й рефлексії, аналізу й синтезу; здібність до самонавчання й саморозвитку, підвищення професійного рівня й самовдосконалення; спроможність приймати обґрун-

товані рішення й оцінювати можливі наслідки, хист діяти соціально відповідально й свідомо, генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність) тощо. Не менш важливо під час підготовки експертів із гуманітарних питань вишколити в них динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистих і дуже потрібних у цій професії особливих якостей, зокрема таких, як:

– здатність до глибокого освоєння предметної царини професійної діяльності й спроможність застосовувати набуту майстерність у конкретних практичних ситуаціях;

– вправність у дослідженні нагальних проблем сучасної гуманітаристики;

– потенціал до антропологічної спрямованості проведення гуманітарної експертизи;

– професійний підхід до актуальних гуманітарних проєктів;

– спроможність фундаментального наукового обґрунтування експертних висновків;

– здібність до належної оцінки далекосяжних наслідків і небезпек за умови зменшення організаційних та фінансових витрат під час генерування експертних висновків;

– змога мінімізувати суб'єктивну заангажованість з огляду на необхідність зведення до мінімуму маніпулювань думкою експертів і формування в них професійної доброчесності й репутації тощо.

Крім того, треба мати на увазі, що гуманізація освітньої сфери також потребує впровадження гуманітарної експертизи не тільки як технології, але й як засобу трансформації навчально-виховного процесу і формування майбутніх професіоналів із зміщенням акценту на індивідуальний підхід до особистості. Адже освітня експертиза є гуманітарною лише тоді, коли досліджувані розглядаються в ній не як об'єкти, а як суб'єкти, які мають власні погляди, переконання, вірування, сподівання, надії, ставлення до світу та інших людей тощо. Саме подібне спрямування фахової підготовки експертів із гуманітарних питань покликане забезпечити гармонізацію відносин і в сфері освіти, і в царині розв'язання будь-яких соціальних конфліктів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Отже, гуманізація і гуманітаризація вищої освіти є безперечними домінантами модернізації освітньої сфери України. Тому подібна модернізація обов'язково має супроводжуватися інтенсивним освоєнням студентами гуманітарних наук і пропорційною реорганізацією навчального процесу в закладах вищої освіти. Оскільки гуманізацію вищої освіти належить поглиблювати шляхом ґрунтовної гуманітаризації освітньої царини, остільки провідною освітньою страте-

гією їхнього примноження доцільно обрати прагматичний гуманізм. Його впровадження в сфері вищої освіти варто поєднати з підготовкою фахівців із гуманітарної експертизи, яка передбачає оцінювання будь-яких соціальних дій на відповідність ідеалу всебічного й універсального розвитку людини і суспільства. Тому прагматичним контекстом подальшої інтенсифікації гуманітаризації вищої освіти в Українській державі має фігурувати майстерна підготовка фахівців за новою спеціальністю «експерт із гуманітарних питань».

Література

1. Андрущенко В., Губерський Л., Зуєв В. Проблема гуманізму в сучасній філософії. Київ. Глобус. 1994. 64 с.

2. Басюк Н.А., Тернопільська В.І. Pedagogical conditions formation of children's moral feelings in senior preschool and primary school age. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2022. Вип. 9(1). С. 146–156. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/34513>

3. Горбунова Л. Транскультурна компетентність: освітній шлях до глобальної культури миру. *Філософія освіти*. 2014. № 2. С. 141–167.

4. Зозуля, Н., Палеха, Ю. Сучасні проблеми гуманізації та гуманітаризації професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*. 2022. № 14. С. 84–99. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-84-99>

5. Зуєв В.М., Зуєва В.І. Криза освіти: український контекст. *Вища освіта України*. 2010. № 2. С. 7–13.

6. Кізіма В.В. Гуманітарна експертиза: сутність і технології здійснення. Київ. ЦГО НАН України. 2005. 27 с.

7. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки. Київ. Основи. 1998. 669 с.

8. Савіцька В. Цифровізація та гуманітаризація як основні тренди сучасної моделі вищої освіти. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 травня 2022 р.). Тернопіль. ЗУНУ. 2022. С. 77–81.

9. Сліпчишин Л.В. Гуманітаризація освітньої технічної галузі: проблеми та їх розв'язання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у професійній підготовці. Методологія. Теорія. Досвід. Проблеми*. 2023. Вип. 70. С. 269–279. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5592>

10. Ткачук Л., Ткачук М. Гуманізація управління закладом освіти в умовах модернізації національної системи освіти України з позицій людиноцентристського підходу. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 2(8). С. 42–48. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(8\).2022.268051](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(8).2022.268051)

11. Факультет україністики. URL: <https://ufu-muenchen.de/faculty/https-ufu-muenchen-de-faculty-fakultet-ukrayinistyky>

12. Філософський факультет. URL: <https://ufu-muenchen.de/faculty/filosofskiy-fakultet>

Анотація

Богачев Р. М., Зуєв В. М. Гуманізація і гуманітаризація як доміанти розвитку вищої освіти. – Стаття.

Нарощування гуманізації вищої освіти спричинює модернізацію наявної в ній багаторівневої системи зв'язків і відносин на засадах солідарності й співпраці, створення гідного людини морально-психологічного клімату в освітніх колективах та демократизації навчання тощо. Подібні метаморфози освітньої сфери сьогодні мають супроводжуватися інтенсивним вивченням гуманітарних наук і пропорційною реорганізацією навчального процесу в закладах вищої освіти. Інтенсифікувати різні аспекти гуманізації вищої освіти покликана її ґрунтова гуманітаризація як своєрідий механізм світоглядної і духовної трансформації навчання, технологія вдосконалення й пошуку нових форм і методів викладання соціогуманітарних академічних курсів та долучення студентів до цінностей культури. Отже, поглиблення гуманізації вищої освіти має здійснюватися насамперед шляхом покращення її гуманітаризації на основі включення особистості в соціокультурний контекст навчального процесу. Утвердження і розвитку гуманізму в людині здійснюється насамперед через культуру. Якнайкраще забезпечити реалізацію цього завдання в сфері вищої освіти може застосування прагматичного гуманізму як фундаментальної мережевої освітньої стратегії кристалізації в студентів критичного й багатоаспектного аналітичного мислення. Прагматичний контекст подібного формування зумовлює необхідність використання в освітній сфері гуманітарної експертизи, для належного здійснення якої потрібні спеціалісти з поглибленою гуманітарною виучкою. Остання визначає потребу запровадження у вітчизняних закладах вищої освіти фахової підготовки експертів із гуманітарних питань. Їхня ґрунтова освіченість передбачає формування в студентів специфічних знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистих і дуже потрібних у цій професії виняткових якостей.

Ключові слова: гуманізм, прагматизм, прагматичний гуманізм, гуманізація вищої освіти, гуманітаризація вищої освіти, гуманітарна експертиза, експерт із гуманітарних питань.

Summary

Bogachev R. M., Zuev V. M. Humanization and humanitarization as dominant factors in the development of higher education. – Article.

The deepening of the humanization of higher education in Ukraine leads to the modernization of the existing multi-level system of connections and relations in this sphere. Their basis is solidarity and cooperation, creation of a moral and psychological climate worthy of a person in educational groups, democratization of education, etc. Therefore, the transformation of the educational sphere should be accompanied by intensive study by students of humanitarian sciences and vigorous reformation of the educational process in higher education institutions. Fundamental humanization should intensify various aspects of humanization of higher education. Such humanitarianization is a kind of mechanism of worldview and spiritual transformation of education. Humanitarianization is a technology of improvement and search for new forms and methods of teaching socio-humanitarian academic courses and incorporation of students into culture as well. Therefore, deepening the humanization of higher education should be carried out by improving its humanization. This should happen on the basis of the inclusion of the individual in the socio-cultural context of the educational process. The establishment and development of humanism in a person is carried out through culture. The application of pragmatic humanism in the field of higher education can ensure the realization of this task. It is a specific fundamental network educational strategy that generates critical and analytical thinking in students. The use of humanitarian expertise in the educational sphere is a predetermined pragmatic context of such formation. Specialists with in-depth humanitarian studies are needed to carry out such an examination. This study determines the need to introduce professional training of experts on humanitarian issues in domestic institutions of higher education. Special knowledge, abilities, skills, experience and other personal and very necessary professional qualities must be formed in them.

Key words: humanism, pragmatism, pragmatic humanism, humanization of higher education, humanitarianization of higher education, humanitarian expertise, expert on humanitarian issues.